

De 'revival' van een stijkamer uit het Centraal Museum in Utrecht

'Hergebruik' Utrechtse stijkamers

Dat het woonhuisinterieur een kwetsbaar onderdeel van ons culturele erfgoed is, behoeft geen betoog. Dat er op dit gebied veel waardevols verdwenen is en helaas nog steeds verdwijnt, evenmin. Dat er vrijwel geen aandacht voor het historische interieur zou zijn, is anno 2001 echter niet meer vol te houden. En dat is in het jaar van het historische interieur een prettige constatering.

Bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist is nu bijvoorbeeld al een paar jaar *dr. E.F. Koldewey* als coördinator interieurs werkzaam (zie ook pag. 11), en binnen de landelijk opererende Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis doet de sectie Historische Binnenruimten meer dan eens van zich spreken. In tal van publicaties gewijd aan historische huizen wordt bovendien

het interieur, terecht, een steeds ruimere plaats toebedeeld. Kortom, de 'blinde vlek van de monumentenzorg' (Heemschut, april 1997, themanummer over het historische interieur) lijkt een 'hot spot' geworden. Ook in de Nederlandse museumwereld is men inmiddels (weer) doordrongen geraakt van de rol die het historische interieur in de museale

Interieur kleine trouwzaal in stadhuis van Utrecht, aangekleed met elementen uit de voormalige stijkamers van het Centraal Museum aldaar. Foto auteur.

setting kan spelen. Recente voorbeelden van conservering en zelfs rehabilitatie van stijkamers zijn bijvoorbeeld te vinden in het Fries Museum te Leeuwarden, het Provinciaal Overijssels Museum in Zwolle, het Haags Gemeentemuseum en Museum Simon van Gijn in Dordrecht.

Tal van opgeruimde stijkamers liggen echter nog altijd in de depots van bijvoorbeeld het Stedelijk Museum in Amsterdam en het Groninger Museum. En sinds een paar jaar ook in Utrecht. Bij de recente verbouwing van het Centraal Museum aldaar verdwenen namelijk de veelgeroemde stijkamers van de plaats waar ze bijna 70 jaar lang opgesteld waren.

Publiekstrekkers

In 1964, bij het 125-jarig bestaan van het Centraal Museum, presenteerde directrice *dr. Maria Elizabeth Houtzager* de stijlkamers nog als oorsprong en kern van het museum. Zij haalde de grondlegger van het museum *mr. Muller* aan, die in 1891 in het inrichten van stijlkamers een manier zag om het nog jonge Stedelijk Museum van Oudheden de noodzakelijke impuls te geven. Zijn bedoeling was het museum 'te herscheppen van eene halfvergetene curiositeit in eene waarlijk populaire gelegenheid tot uitbreiding onzer kennis en tot oefening van den smaak.'

De waarde die men bleef hechten aan de stijlkamers bleek ook tijdens de verbouwing van het voormalig Agnietenklooster tot Centraal Museum van 1918 tot 1921. De ruimten van de stijlkamers werden namelijk zorgvuldig op de maten van de betimmeringen en meubels afgestemd. Tot in 1997 was de reeks stijlkamers daar in de originele setting te zien, al werden er vanzelfsprekend op onderdelen wel wijzigingen en verbeteringen aangebracht. Dat de stijlkamers in de lange periode dat ze bestonden, meer waren dan expositieruimte alleen, laat een fraaie foto uit 1949 zien: de tafels in de *Quatorze-kamer* zijn weelderig gedekt voor de ontvangst van *koningin Julianna* en *Prins Bernhard*.

De grote verbouwing van het Centraal Museum aan het eind van de jaren '90 van de 20ste eeuw, rekende, zoals gezegd, af met de stijlkamers. Ze zouden inflexibel zijn, onverantwoord als artificiële evocaties van een gedroomd verleden en, niet onbelangrijk, een veeleisend en jong publiek niet aanspreken. Dit laatste argument wordt vaker door museumdirecties aangevoerd, zonder dat er aanwijzingen zijn dat dit ook werkelijk zo is. Zo stelt de directrice van het Metropolitan Museum in New York in 1996 in het boek *Period Rooms in the Metropolitan Museum of Art* over de stijlkamers van haar museum: One of the most popular attractions at the Metropolitan Museum (...) is a collection of period rooms. Virtually everyone who visits the Museum's American Wing finds there the opportunity to experience a sense of the way our forebears lived.'

Verwijderd en verplaatst

De Utrechtse stijlkamers werden opgeruimd en vervangen door een nieuw concept, dat gek genoeg ook de naam stijlkamer meekreeg. Het gaat daarbij om een flexibel in te richten ruimte, neutraal van opzet, waarin schijnbaar willekeurig geplaatste objecten de sfeer van een bepaalde tijd of setting op moeten roepen. Een dergelijke benadering spreekt sommige intellectuelen zeker aan, maar voor veel bezoekers kan de moderne variant niet op tegen de beleving van een traditionele, complete stijlkamer. Het wel integraal handhaven van de *Lion Cachet-kamer* wijst er overigens op dat het

weghalen van de oude ensembles eerder gezien moet worden als het resultaat van een smaakoordeel, dan van een principiële afkeer van stijlkamers. Overigens keerde later de wandbetimmering van de *Seize-kamer* terug, zij het zonder passende vloer, plafond en meubilering. Het historische interieur is hier verworden tot louter wanddecoratie.

Andere onderdelen van de Utrechtse stijlkamers verging het nog slechter. Die werden de deur uitgedaan, en vonden een nieuw onderkomen in het vernieuwde Utrechtse stadhuis. Hier had men namelijk behoefte aan enige opsmuk van niveau. Over de nieuwe trouwzaal in het stadhuis wordt in het boek *Het stadhuis van Utrecht* uit 1999 gezegd: 'Deze nieuwe ruimte ziet er een beetje te gelikt uit om in te trouwen. Daarom gaan we er allerlei oude Utrechtse objecten in aanbrengen. Soms op disfunctionele plaatsen: lambrisering tegen het plafond, of een tafel halverwege de muur (...)'. De depots van het Centraal Museum boden de mogelijkheid om met een beperkt budget toch een trendy ruimte te creëren. Dus daar staan ze dan, verweesd en verdwaasd in een bont postmodern decor te pronk: de fraaie porseleinkast, het staand horloge, de triktaktafel en natuurlijk de marmeren schouw uit de *Quinze-kamer*.

Op een dergelijke manier omgaan met de restanten van een eens gekoesterd museaal fenomeen getuigt van weinig besef van de waarde van deze interieurs. Waarde die ze niet alleen ontlēnen aan hun zeldzaamheid, maar ook aan de mogelijkheid die ze bieden een breed publiek op aansprekende wijze kennis te laten maken met het historische interieur (dat zich immers in de meeste gevallen achter moeilijk doordringbare gevels verschuilt). In Frankrijk opereren de zogenoemde *musées de charme* op dit gebied bijzonder succesvol. De met stijlkamers geassocieerde inflexibiliteit is eerder een te nemen mentale hobbel dan een fysieke realiteit en biedt uitdagingen. Een bij uitstek artificieel begrip als stijlperiode zou in de context van stijlkamers bijvoorbeeld best eens kritisch belicht mogen worden.

Het jaar van het historische interieur richt zich met name op het authentieke woonhuisinterieur. Zou het echter niet goed zijn ook aandacht te vragen voor de toekomst van het historische interieur in de musea? In onze samenleving, door de Duitse cultuursocioloog *Gerhard Schulze* als 'belevingsmaatschappij' gekenschetst, kan de aloude stijlkamer een welverdiende comeback maken.

Drs. J.B.H. de Haan, lid van de provinciale commissie van Heemschut in Groningen, is cultuurhistoricus en doet onderzoek naar het historische interieur in Groningen.

Meubilair niet vervangen

B&W van Weesp willen nog steeds het bijzondere meubilair van de raadsaal in het stadhuis vervangen door nieuw. Heemschut pleit ervoor het meubilair uit ca. 1850 in Biedermeier-stijl te restaureren. Dat is bovendien de helft goedkoper dan nieuw meubilair.

Een raadscommissie, die de zaak onderzocht, stelt, dat het meubilair niet aan de eisen van de ARBO-wet voldoet. Als raadslid hoeft je er echter nooit veel langer dan een paar uur op te zitten, dus dat argument snijdt niet veel hout. En het is toch vanaf 1850 al goed gegaan? Restauratie zou ook geen duurzaam meubilair opleveren. We denken, dat dat wel meevalt, de stoelen hebben immers al anderhalve eeuw goed gefunctioneerd. Na restauratie kunnen ze echt nog een hele tijd mee. Denk eens goed na, gemeenteraad, in dit Jaar van het Interieur.

Red.

HEEMSCHUT

LEDENADMINISTRATIE

Nieuwezijds Kolk 28, 1012 PV Amsterdam
tel. 020-6225292, telefax 020-6240571
postbank rekeningnummer 7819781
Contributiebedragen per 1 januari 2000:
individuele leden tot 25 jaar f 30,-;
individuele leden 25 jaar en ouder f 45,-;
gezinlidmaatschap f 60,-;
rechtspersonen en donateurs f 95,-;
bedrijven van enige omvang f 150,-;
lid voor het leven: op aanvraag.
Opzeggingen alleen schriftelijk en voor 1 december.
Extra tijdschriftnummers op aanvraag f 9,75 (+ port)

CORRESPONDENTIEADRES

Nieuwezijds Kolk 28, 1012 PV Amsterdam
tel. 020-6225292, telefax 020-6240571
website: www.heemschut.nl
e-mail: info@heemschut.nl